

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Кондрат Анастасія Василівна

аспірантка,

*Київський університет інтелектуальної власності та права
м. Київ, Україна*

Одним із ключових суб'єктів запобігання тінізації економіки є Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА), яке є спеціалізованим суб'єктом у системі запобігання тінізації економіки, який виконує функції з виявлення, розшуку, арешту та управління активами, що можуть бути доказами або предметами кримінальних правопорушень.

Відповідно до ст. 1 та ст. 5 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10.11.2015 № 772-VIII, до ключових функцій АРМА належать: отримання та обробка інформації про активи, які можуть бути отримані злочинним шляхом; виявлення та розшук таких активів на території України та за кордоном; передача даних слідчим органам; управління арештованими активами з метою збереження їхньої економічної вартості; реалізація активів за рішенням суду. Таким чином, діяльність АРМА спрямована на виведення злочинних активів з тіньового обороту, запобігання їх приховуванню та подальшому використанню у нових злочинних схемах.

АРМА діє в тісній координації з іншими державними та недержавними суб'єктами запобігання тінізації економіки: НАБУ під час взаємодії отримує від нього інформацію щодо активів у межах кримінальних проваджень; САП ініціює арешт активів, які АРМА згодом бере в управління; СБУ, ДБР, органи прокуратури взаємодіють з АРМА у процесі розшуку активів, отриманих злочинним шляхом; Міністерство фінансів України здійснює координацію у сфері управління державною власністю, яку може адмініструвати АРМА; НБУ взаємодіяє при виявленні тіньових фінансових інструментів (банківські рахунки, офшорні операції).

АРМА є учасником міжвідомчих платформ, створених для боротьби з організованою злочинністю та легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом. Зокрема, діяльність АРМА має подвійний вплив на зменшення тіньових фінансових потоків. З одного боку унеможливорює

повторне використання злочинних активів для легалізації або фінансування нових правопорушень (превентивний вплив); з іншого, забезпечує повернення арештованих активів до легального обігу, часто шляхом їх реалізації, що формує додаткові надходження до бюджету (економічний вплив).

Наприклад, за даними щорічного звіту АРМА за 2023 рік, упродовж року було здійснено управління арештованими активами на суму понад 12,3 млрд грн, з яких 2,1 млрд грн реалізовано через відкриті аукціони. Це свідчить про практичну ефективність агентства у забезпеченні прозорого механізму повернення тіньових активів до легального сектору економіки [1].

АРМА також бере участь у формуванні політики у сфері боротьби з економічними злочинами. Зокрема, відповідно до Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, АРМА визначено як учасника реалізації державної політики у сфері детінізації економіки та забезпечення економічної безпеки. Отже, АРМА виконує критично важливу функцію у системі протидії тінізації економіки, діючи на стику кримінального процесу, антикорупційної політики та фінансового моніторингу. Її діяльність забезпечує не лише юридичне блокування активів, отриманих злочинним шляхом, а й повернення їх у легальний економічний обіг, що має позитивний ефект для наповнення державного бюджету та зменшення рівня економічної злочинності.

Державна служба фінансового моніторингу України є національним фінансовим розвідувальним підрозділом, що здійснює аналітичну діяльність із виявлення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, або іншими фінансовими правопорушеннями. Діяльність Держфінмоніторингу регламентується Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 № 361-IX; Постановою КМУ «Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України».

Відповідно до ст. 7 Закону № 361-IX, Держфінмоніторинг має широкі повноваження щодо збирання, перевірки, обробки та передачі інформації про підозрілі фінансові операції до правоохоронних органів.

Основні функції служби включають: збір, обробка та аналіз інформації про фінансові операції, що можуть бути пов'язані з легалізацією доходів або фінансуванням тероризму; підготовка узагальнених матеріалів (аналітичних довідок) для Національної поліції, НАБУ, ДБР, СБУ, БЕБ; міжнародне співробітництво в межах Egmont Group та за двосторонніми угодами; регуляторна та методологічна

діяльність, спрямована на розробку стандартів внутрішнього фінансового моніторингу для суб'єктів первинного фінмоніторингу (банки, нотаріуси, аудиторів, юристи тощо); проведення оцінки ризиків, зокрема за секторальними, регіональними та типологічними критеріями.

У 2023 році Держфінмоніторингом було сформовано понад 1 400 узагальнених матеріалів, які передано правоохоронним органам, із загальною сумою підозрілих операцій понад 84 млрд грн (за даними річного звіту [2]).

Крім того Держфінмоніторинг функціонує на перетині фінансового сектору та правоохоронної системи, забезпечуючи зв'язок між банківськими установами, іншими суб'єктами первинного фінмоніторингу та силовими структурами. Зокрема: передає інформацію до НАБУ, СБУ, ДБР, БЕБ на основі аналітичної оцінки операцій; взаємодіє з Нацбанком та Мінфіном у питаннях формування політики у сфері AML/CFT; координує діяльність у рамках виконання вимог FATF та Міжнародної конвенції ООН проти корупції.

Також, відповідно до ст. 12 Закону № 361-IX [3], Держфінмоніторинг забезпечує технічну підтримку оцінки національних ризиків у сфері відмивання доходів, що є основою для формування загальнодержавної антикризової фінансової політики.

У рамках стратегії цифрового розвитку, Держфінмоніторинг запровадив інформаційно-аналітичну платформу «АРКАДА», яка дозволяє автоматизовано виявляти підозрілі транзакції; пілотні проекти з використання AI/ML для визначення нетипових схем; підключення до національної платформи для обміну даними з реєстрів Мін'юсту, НАЗК, НБУ тощо.

Варто вказати, що Україна отримала позитивну оцінку від MONEYVAL щодо розвитку інституційної спроможності Держфінмоніторингу, зокрема у питаннях незалежності, якості аналітичної діяльності та ефективності міжнародного співробітництва. Оцінювання України Комітетом MONEYVAL було зупинено у 2022 році через війну та обмеження, пов'язані з безпекою. Відповідно до офіційної інформації Ради Європи, «процес подальшого спостереження за Україною було призупинено у 2022 році» [4].

Отже, Держфінмоніторинг виступає ключовим координатором аналітичної компоненти системи фінансової безпеки держави. Його діяльність забезпечує своєчасне виявлення та документування підозрілих фінансових потоків, що формують основу тіншової економіки. Таким чином, ефективне функціонування служби є необхідною передумовою для зниження рівня тінізації національної економіки та наближення до європейських стандартів фінансового моніторингу.

Література:

1. Звіт про діяльність Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, за 2023 рік URL: <https://arma.gov.ua/files/general/2024/04/12/20240412190505-61.pdf>
2. Інформування про результати роботи Держфінмоніторингу за 2023 рік URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/Informuvannya-pro-rezultati-roboti-derzhfinmonitoringu-za-2023-rik.html>
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення *Закон України* від 06.12.2019 № 361-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
4. MONEYVAL calls for effective implementation of international standards to counter money laundering and terrorist financing in Europe URL: https://www.coe.int/en/web/moneyval/-/moneyval-calls-for-effective-implementation-of-international-standards-to-counter-money-laundering-and-terrorist-financing-in-europe?utm_source=chatgpt.com

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-134>

ЗАХИСТ ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПОРЯДКУ

Маркевич Ігор Богданович,
*керівник проєктів та програм
Український фонд стартапів*

У юридичній науці традиційно виділяються дві форми позасудового захисту дозвільної діяльності: юрисдикційну та неюрисдикційну.

Юрисдикційна форма захисту дозвільної діяльності передбачає звернення за захистом прав, свобод та інтересів приватних осіб у відносинах із публічною адміністрацією до компетентних органів, які наділені владними повноваженнями у сфері дозвільної діяльності.

Висловлена у сфері надання адміністративних послуг, але актуальна й стосовно дозвільної діяльності позиція щодо визначення такого напрямку роботи суб'єктів надання публічних (адміністративних) послуг, як виправлення ситуації (уважне ставлення до скарг, за можливості врахування побажань та пропозицій скаргників), є стандартом